

Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneista rikoksista

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaan oikeuskansleri tarkastaa rangaistustuomiot, joita koskevia ilmoituksia erikseen säädetyin tavoin lähetetään oikeuskanslerinvirastoon.

Tarkastuksessa havaittiin, että Pohjois-Savon kärjäoikeus oli 15.10.2020 antamassaan tuomiossa nro 20/138490 (dnro R 20/100) tuominnut vastaajan muiden tekojen ohella 1.3.2018 tehdystä huumausaineen käyttörikoksesta ja haitanteosta virkamiehelle, joita koskeva haaste oli annettu vastaajan tiedoksi 2.3.2020 syyteoikeuden jo vanhennuttua.

SELVITYS

Kärjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut kärjätuomari on oikeuskanslerinvirastoon 14.10.2021 toimitetussa selvityksessään myöntänyt, että huumausaineen käyttörikosta ja haitantekoa virkamiehelle koskevat syytekohtat 1 ja 2 olivat vanhentuneet. Hän on kertonut, että vanhentumisvaarasta ei ollut ilmoitettu tavanomaisesti syyttäjän info-lehdessä, minkä vuoksi kärjätuomari ei kiinnittänyt istunnossa huomiota tiedoksiantoaikaan. Kärjätuomari on edelleen myöntänyt, että hänen olisi pitänyt olla asiassa tarkempi.

TUOMION PURKU

Korkein oikeus on hakemuksestani 28.3.2022 antamallaan päätöksellä nro 591 (dnro H2021/139) purkanut käräjäoikeuden tuomion vastaajan syyksi syytekohtissa 1 ja 2 luettujen huumausaineen käyttörikoksen ja haitanteon virkamiehelle sekä vastaajalle tuomitun täytäntönpantavaksi määrätyn osan jäännösrangaistuksesta sisältäneen yhteisen kolmen kuukauden vankeusrangaistuksen osalta.

Korkein oikeus on palauttanut asian Pohjois-Savon käräjäoikeuteen uuden yhteisen rangaistuksen määräämiseksi. Käräjäoikeus on 6.10.2022 antamassaan tuomiossa nro 22/139502 (dnro R 22/707) tuominnut vastaajan hänen syykseen jääneistä rikoksista 70 päivän vankeusrangaistukseen huomioiden täytäntönpantavaksi määrätyn osan jäännösrangaistuksesta.

RATKAISU

Sovellettavat säännökset

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta. Rikoslain 50 luvun 2 a §:n mukaan huumausaineen käyttörikoksesta tuomittava enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta. Rikoslain 16 luvun 3 §:n mukaan haitanteosta virkamiehelle on tuomittava sakkoon.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Arviointi

Käräjätuomari on selvityksessään myöntänyt asiassa kahden vastaajan syyksi lukemansa rikoksen olleen vanhentunut ja asiassa epähuomiossa tapahtuneen virheen. Koska syyteoikeus kyseisistä rikoksista oli vanhentunut, ei vastaajaa olisi saanut tuomita teosta rangaistukseen. Käräjätuomari on menetellyt huolimattomasti tuomitessaan vastaajan vanhentuneista teoista.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöraatkaisun tekemiseen.

Kyseisenlainen virhe saattaa edellä todetun vakavuutensa vuoksi tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Korkein oikeus on todennut sen ratkaisukäytännöstä ilmenevän, että vähäisinä ei ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan. Rangaistussäännöksen tavoitteena olevan virkatoiminnan asianmukaisuuden turvaamisen kannalta rangaistusvastuuta ei sen sijaan ole perusteltua ulottaa sellaisiin yksittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista ([KKO 2022:31](#), kohta 8; [KKO 2020:78](#), kohta 19).

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä tapauksissa, joissa vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemisesta ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan kärjäjätuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Asiassa korkein oikeus on hakemuksestani purkanut kärjäjäoikeuden antaman tuomion, minkä seurauksena virhe on korjaantunut. Virheestä ei asiasta käytettävissäni olevien tietojen mukaan ole aiheutunut vahinkoa asian vastaajalle. Kyse ei ole ollut käsiteltävänä olleen rikoskokonaisuuden ainoista syytekohtista, ja oikeudenkäynti on ollut saman vastaajan muiden syytekohtien käsittelemiseksi tarpeellinen. Syyteoikeuden vanheneminen asiassa ei ole myöskään ollut seurausta kärjäjätuomarin omasta menettelystä.

Kun kärjäjätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettuihin tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu vain laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kärjäjätuomari on menetellyt lainvastaisesti tuomitessaan vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla kärjätuomarille huomautuksen hänen virheellisestä menettelystään. Pyydän saattamaan toimenpiteeni kärjätuomarin tietoon.

Lähetän päätökseni tiedoksi Itä-Suomen hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Leo Lahtinen